

Nr 40.

Ankom till riksdagens kansli den 30 april 1942 kl. 7 f. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående revision av gällande bestämmelser rörande beivran av upprepade förseelser mot alkohollagstiftningen.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 178 i första kammaren av herrar Johan Bärge och Löfgren samt nr 198 i andra kammaren av herr Lindberg i Stockholm m. fl. I motionerna hemställas, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning rörande behovet av revision av nu förefintliga stadganden angående beivran av upprepade förseelser mot alkohollagstiftningen». I sistnämnda motion tillägges »samt mot förordningen om försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker».

Strafflagens 4 kapitel, som innehåller bestämmelser om sammanträffande av brott, har erhållit ändrad lydelse genom en lag av den 3 juni 1938, som trätt i kraft den 1 januari 1939.

Grundtanken i det genom lagändringen införda systemet beträffande sammanträffande av brott är uttalad i 1 § första punkten, som föreskriver:

Skall någon dömas för flera brott, varde gemensamt straff ådömt, evad brottet begåtts genom samma handling eller genom skilda handlingar.

Beträffande utmätandet av det gemensamma straffet stadgas i 2 §:

Gemensamt straff bestämmes med tillämpning av de för brotten i lag stadgade straffsätserna; dock må straffet i den svåraste tillämpliga straffarten höjas intill vad som svarar mot de för brotten utsatta högsta straffen sammanlagda med varandra. Är det svåraste av de högsta straffen fängelse eller straffarbete på viss tid, må det straffet ej överskridas med mer än två år. Böter såsom gemensamt straff må ej överstiga etthundraåttio dagsböter eller femhundra riksdaler; dagsböter ådömas, om sådant straff är stadgat för något av brotten. Ej må gemensamt straff understiga det svåraste av de lägsta straffen.

I övergångsbestämmelserna till nämnda lag, punkt 1, är stadgat:

Genom denna lag upphäves vad i lag eller särskild författning finnes däremot stridande. I stället för bestämmelse av innebörd, att för brott tilltalad, som fortsätter sitt brottsliga förfarande, skall dömas till särskilt straff för varje gång åtal äger rum, gälle att såsom särskilt brott skall anses vad han före varje åtal förbrutit; och skall föreskrift rörande högsta sammanlagda straff för sådana brott iakttagas vid bestämmande av gemensamt straff för brotten.

I det sakkunnigbetänkande (statens off. utredn. 1937: 24), som låg till grund för ifrågavarande lagstiftning, anföres beträffande nyssnämnda stadgande i övergångsbestämmelserna bland annat följande:

I ett stort antal särskilda lagar och författningar förekomma bestämmelser av innehåll, att för brott tilltalad, som fortsätter sitt brottsliga förfarande, skall dömas till särskilt straff för varje gång åtal äger rum. Innebörden av ifrågavarande bestämmelser, vilka till ordalagen äro något olika, lär i främsta rummet vara att stadga att särskilda straff skola ådömas även för gärningar som eljest skulle anses som enkel brottslighet eller som fortsatt brott. Då de i förevarande lagförslag upptagna stadgandena avses skola gälla även beträffande brott mot andra lagar och författningar än strafflagen, skulle tydligen tillämpning av berörda bestämmelser om ådömande av särskilda straff strida mot förslaget föreskrifter om gemensamt straff. I detta avseende upphävas följaktligen bestämmelserna i fråga genom det allmänna stadgandet i punkt 1 om upphävande av vad i lag eller författning finnes stridande mot den nya lagen. Med hänsyn till de ifrågavarande bestämmelsernas syfte att åstadkomma strängare straff för den som efter åtal fortsätter eller förnyar sitt brottsliga förfarande, har emellertid ansetts böra stadgas att i stället för sådan bestämmelse skall gälla att som särskilt brott skall anses vad den brottslige före varje åtal förbrutit. Härtill har fogats stadgande att särskild föreskrift rörande högsta sammanlagda straff för sådana brott skall iakttagas vid bestämmande av gemensamt straff för brotten. Som exempel på dylika föreskrifter må här hänvisas till — — — 34 § förordningen den 11 juli 1919 angående försäljning av pilsnerdricka — — —. Såsom av dessa lagrum framgår avse föreskrifterna om begränsning av totala straffet allenast fängelse och straffarbete, och i några av fallen är maximum härför detsamma som vid enkel brottslighet.

I en på uppdrag av chefen för justitiedepartementet utarbetad prememoria rörande 1938 års lagstiftning om sammanträffande av brott (Justitiedepartementets promemorior 1939: 1) framhålles med avseende å övergångsbestämmelserna bland annat följande:

I särskilda författningar förekommande bestämmelser, vilka strida mot den nya lagen, upphöra att gälla enligt stadgande i punkt 1. Härav beröras ett stort antal bestämmelser som — med något varierande formuleringar — föreskriva att tilltalad, som fortsätter sitt brottsliga förfarande, skall dömas till särskilt straff för varje gång åtal äger rum. Såsom stridande mot den nya lagens stadganden om gemensamt straff kunna nu avsedda bestämmelser ej längre gälla i vad de föreskriva att särskilda straff skola ådömas. Syftet att åstadkomma straffhöjning har emellertid i viss mån upprätthållits genom föreskriften i punkt 1, att vad den tilltalade förbrutit före varje åtal skall anses såsom särskilt brott. Detta medför att å gärningarna — i den mån de ej ändock skulle ansetts utgöra flerfaldig brottslighet — kan tillämpas den straffhöjning, utöver straffet för enkelt brott, som enligt 4 kap. 2 § är medgiven vid gemensam bestraffning av flera brott. Bötesstraff kan alltså höjas till 180 dagsböter och, då fråga är om böter omedelbart i penningar, till ett belopp som svarar mot produkten av antalet brott och maximibeloppet för varje brott, dock högst till 500 kronor. Likaså kan frihetsstraff höjas inom de gränser som angivas i 4 kap. 2 §. Vid straffmätningen bör naturligtvis upprepningen av brottet betraktas såsom en försvårande omständighet.

Beträffande höjningen av frihetsstraff i nu avsedda fall kan det ibland bli erforderligt att iakttaga vissa begränsningar utöver de i 4 kap. 2 § an-

givna. I fråga om brott vara kan följa fängelse eller straffarbete finnes nämligen ofta stadgat att sammanlagda frihetsstraffet ej må överstiga visst mått. En sådan föreskrift skall enligt övergångsbestämmelse i punkt 1 iakttagas vid bestämmandet av gemensamt straff för brotten.

I förevarande motioner anföres bland annat följande:

I 18 § av 1925 års förordning om försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker stadgas, att »den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot denna förordning, fortsätter samma förseelse, skall, när han därtill varder lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, dömas till de böter, som äro stadgade för sådan förseelse».

En likalydande föreskrift återfinnes i 34 § av 1919 års pilsnerdricksförordning. Principen återfinnes för övrigt även i 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning 7 kap. 14 §.

Nämnda stadganden i de båda första förordningarna innebära alltså, att om innehavare av ett kafé gör sig skyldig till förseelse mot förordningarna, så kan och skall han straffas för varje förseelse för sig. Denna föreskrift har visat sig vara ett värdefullt vapen i polismyndigheternas tjänst, då det gällt att beivra upprepade förseelser. I vår huvudstad begagnade sig polismakten sålunda av utvägen med undan för undan förnyade åtal för att få slut på det s. k. nattklubbsseländet. — — —

Tyvärr har det emellertid visat sig, att för flera förseelser åtalade kaféinnehavare numera kunna åberopa och få domstolsmyndigheterna att istället tillämpa ett annat för sig fördelaktigare lagrum, nämligen strafflagens 4 kap. 1 §. — — —

I detta lagrum hävdas alltså inte principen: skilda brottshandlingar — skilda straff, utan tvärtom grundsatsen: för olika brottshandlingar sammanlagt straff.

En flera gånger felande kaféidkare slipper mycket lindrigare undan när strafflagsparagrafens nya lydelse blir bestämmande för domstolarnas utslag.

Formellt sett är det helt visst riktigt, att domstolarna döma på det sätt som de nu göra. I övergångsbestämmelserna till lagen av den 3 juni 1938, införda i lagboken under 8 § av strafflagens 4 kap., stadgas nämligen bland annat, att genom 1938 års lag upphäves vad som i annan lag eller författning finnes däremot stridande.

Vi anse, att samtliga de nämnda lagrummen böra överses och revideras till större samstämmighet och med beaktande av olika myndigheters erfarenheter på området.

Ifråga om kaféerna bör skapas säker möjlighet för myndigheterna att stänga en otillåten kaféörelse och ett vanskött kafé.

Alldeles oavsett det reella behovet av att på alkohollagstiftningens område kunna som förr få upprepade förseelser bestraffade mera var för sig, så synes oss den nuvarande situationen ifråga om lagrummens avfattning vara otillfredsställande. Den lekman, som nu läser ovannämnda paragrafer i kafé-, pilsner- och rusdrycksförsäljningsförordningarna (och dessa finnas utgivna i icke kommenterade editioner), får där lära sig, att man tillämpar principen: flera åtal flera straff. I en helt annan lag, strafflagen, och i ett kapitel, som folk i allmänhet säkerligen mest betraktar som ett domstolsjuristernas särskilda gebit, upphävas bland annat de förutnämnda lagrummen i de tre förordningarna. Det förefaller riktigt, att man i sådant fall ändrade även avfattningen av själva dessa lagrum.

Vi tro emellertid som sagt, att en samvetsgrann omprövning skall utvisa, att lagrummen ifråga tvärtom böra återfå giltighet i enlighet med sin lydelse.

Utskottet.

De förevarande motionerna avse skärpning av straffen för upprepade förseelser mot alkohollagstiftningen samt mot förordningen angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker.

Enligt utskottets uppfattning giva de vunna erfarenheterna rörande tillämpningen av nämnda författningar vid handen, att beträffande sådana förseelser behov av straffskärpning föreligger. Särskilt torde detta vara förhållandet i fråga om förseelser, för vilka enligt tillämplig straffskala strängare straff än böter ej kan ådömas.

Såsom av utskottets redogörelse framgår, innebär 1938 års reform beträffande sammanträffande av brott ett genomförande av grundprincipen, att för flera brott av en tilltalad skall ådömas gemensamt straff. Enligt specialstadganden i ovannämnda författningar gällde, att om någon, som var ställd under tilltal för förseelse, fortsatte samma förseelse, skulle han dömas till särskilt straff för varje gång stämning utfärdats och delgivits honom. Stadgandena inneburo tydligen möjlighet till en kraftig straffskärpning, då straffmaximum kunde ådömas för varje gång förseelsen åtalats. Principen att ålägga en tilltalad särskilda straff för de olika brott som samtidigt föreligga till bedömande ansågs emellertid stridande mot ovan angivna grundprincip i 1938 års lagstiftning, och specialstadgandenas giltighet inskränktes därför sålunda, att om en tilltalad fortsatte förseelse, som åtalats, och ånyo ställdes under tilltal, skulle han visserligen icke kunna ådömas särskilt straff för varje gång åtal anhängiggjorts, men vad han före varje åtal förbrutit skulle anses såsom ett särskilt brott. Även efter denna ändring av specialstadgandenas innebörd kvarstår, ehuru i begränsad omfattning, möjligheten till straffskärpning. Vid bestämmandet av det gemensamma straffet för de särskilda brotten får nämligen enligt 4 kap. 2 § strafflagen straffet i viss utsträckning höjas utöver maximum i straffskalan för ifrågavarande förseelse.

Motionärerna föreslå att det föreliggande behovet av straffskärpning beträffande ifrågavarande förseelser borde tillgodoses genom att berörda specialstadganden åter gävas giltighet enligt sin ordalydelse. Detta skulle emellertid innebära ett bestämt avsteg från den enligt 4 kap. 1 § strafflagen gällande grundprincipen, att för flera brott av en tilltalad skall ådömas gemensamt straff, och bland annat medföra, att en fortsatt förseelse, som föranlett exempelvis tre åtal, skulle kunna bestraffas strängare än tre sinsemellan olikartade förseelser, vardera av samma svårhetsgrad som den förstnämnda. Med hänsyn härtill synes någon ändring beträffande specialstadgandena icke böra vidtagas. I stället torde i fråga om brott, beträffande vilka straffskärpning erfordras, sådan lämpligare kunna åvägabringas genom höjning av straffmaximum för brotten.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande skärpning av straffen för upprepade förseelser mot alkohollagstiftningen och mot förord-

ningen angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker samt för riksdagen framlägga de förslag, var- till utredningen kan föranleda.

Stockholm den 28 april 1942.

På första lagutskottets vägnar:

N. GÄRDE.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Gärde, Karl Emil Johanson, Eskhult*, Theodor Magnusson, Brandt, Caap, Ahlkvist* och *Lindblom*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Hedlund* i Östersund, *Lindberg* i Stockholm, *Larsson* i Hede*, *Nilson* i Eskilstuna* och *Andersson* i Mölndal, fröken *Öberg* samt herr *Gustafsson* i Lekåsa*.

---

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.
